

DR INŻ. ZBYSZKO WŁADYSŁAW SZMAJ (1935-2021) – PEDAGOG,
DZIAŁACZ OŚWIATOWY I SAMORZĄDOWY, WYKŁADOWCA
W AKADEMII KALISKIEJ, CZŁONEK KTPN

Fot. Strona internetowa Akademii Kaliskiej: <https://akademia.kalisz.pl/zmarl-dr-zbyszko-szmaj> [dostęp: 13 IX 2021]

Zbyszko Władysław Szmaj urodził się 12 VI 1935 r. w Zamościu (gm. Sieroszewice w powiecie ostrowskim). Był synem Władysława, nauczyciela i kierownika Szkoły Podstawowej w Skarydzewie II, a następnie w Zajączkach; mama zaś, Feliksa z domu Henrykowska, dbała o rodzinę wychowując syna i trzy lata młodszą córkę Bogusławę. Podczas drugiej wojny światowej rodzice z dziećmi zostali wysiedleni na przymusowe roboty do Austrii, i dopiero po jej zakończeniu powrócili w rodzinne strony. Wtedy to dziesięcioletni Zbyszko (15 V 1945 r.) zaczął uczęszczać do Szkoły Podstawowej w Skarydzewie II, później naukę kontynuował w Zajączkach, a ostatnie dwie klasy skończył w Ostrzeszowie. W 1949 rozpoczął naukę w Liceum Ogólnokształcącym w Ostrzeszowie, po ukończeniu w 1953 r. podjął studia inżynierskie w Wyższej Szkole Rolniczej w Poznaniu na Wydziale Technologii Drewna, a od 1957 r. studiował w tejże uczelni (noszącej już nazwę Akademii Rolniczej), kończąc naukę w 1958 r. z tytułem magistra.

Pracę zawodową rozpoczął zaraz po obronie w Wolsztyńskiej Fabryce Mebli jako inspektor BHP, będąc zatrudniony tam przez wakacje. Od 1 września 1958 r. zaczął pracę w Warsztatach Szkolnych Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Ostrzeszowie na stanowisku głównego technologa. Później przeszedł do Spółdzielni Pracy „Stolarz” w Ostrzeszowie, gdzie pełnił swoje obowiązki w latach 1960-1963. W tym czasie ukończył kurs dla członków Samorządu Spółdzielni Pracy (1962). Następnie podjął pracę jako zastępca kierownika warsztatów, powracając do ZSZ – Warsztaty Szkolne (1963-1972) i w Ośrodku Szkolenia Kursowego Ministerstwa Oświaty w Katowicach ukończył studia pedagogicz-

ne dla nauczycieli szkół zawodowych (1964-1965). W 1972 r. Zbyszko Szmaj objął funkcję zastępcy dyrektora Zasadniczej Szkoły Zawodowej w Ostrzeszowie, która w 1974 r. przekształcona została w Zespół Szkół Zawodowych Nr 1. Tam też w 1976 r. powołany został na stanowisko dyrektora, na którym pozostawał do 1998 r. W tym czasie w Instytucie Kształcenia Nauczycieli w Warszawie, Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Sulejówku, ukończył kolejne studia podyplomowe, tym razem z organizacji i zarządzania oświatą dla dyrektorów szkół zawodowych (1976-1977); także w Sulejówku rozpoczął studia doktoranckie (1977-1980). Doktorat swój sfinalizował w 25 listopada 1982 r. na Uniwersytecie Gdańskim uzyskując stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie organizacji i zarządzania oświatą. Cały czas aktywny, z coraz to większym doświadczeniem rozwijał i podnosił swoje kwalifikacje oraz kontynuował pracę zawodową. W 1984 r. Główna Komisja Kwalifikacyjna w Warszawie nadała mu trzeci stopień specjalizacji zawodowej z zakresu organizacji i zarządzania oświatą, a w Wojewódzkim Ośrodku Metodycznym w Katowicach skończył studia podyplomowe w zakresie organizacji i zarządzania oświatą (1996-1997). Pracując cały czas jako dyrektor w Zespole Szkół Zawodowych Nr 1, objął również funkcję dyrektora (na pół etatu) w Zakładzie nr 27 Fundacji „Pomoc Szkole” (1989-1991).

Przełomowy dla dr. Szmaja był rok 1998, kiedy to został radnym Rady Miejskiej w Ostrzeszowie, a z woli Rady Miejskiej Burmistrzem MiG Ostrzeszów, którą to funkcję wykonywał do przejścia na emeryturę, czyli 2002 r. Ważnym też krokiem w jego życiu było rozpoczęcie pracy w 2001 r. w Instytucie Zarządzania Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu (dziś Akademii Kaliskiej) na stanowisku starszego wykładowcy. Na uczelni oprócz pracy dydaktycznej objął stanowisko zastępcy dyrektora Instytutu (2008-2009), dalej prodziekana (2009-2012), kierownika Ośrodka Badań Regionalnych (2014-2017), jak i kierownika Katedry Zarządzania Publicznego i Prawa (2019-2020). Wykładał również w Bałtyckiej Wyższej Szkole Humanistycznej w Koszalinie, filia w Jarocinie (1998-2001), Wielkopolskiej Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej w Jarocinie (2001-2013) oraz Uniwersytecie Szczecińskim – Ośrodek Zamiejscowy w Jarocinie (2 lata).

Od młodych lat angażował się także w prace społeczne i należał do różnych związków, organizacji i instytucji. Np. jako młody człowiek działał w: Związku Harcerstwa Polskiego, Związku Młodzieży Polskiej czy Zrzeszeniu Studentów Polskich. Przez 65 lat był członkiem Polskiego Związku Łowieckiego, w tym pełnił funkcję skarbnika, sekretarza i przewodniczącego Wojewódzkiej Komisji Rewizyjnej PZŁ w Kaliszu. Należał do PZPR i od 1972 r. był prezesem Ligi Obrony Kraju w mieście, gminie i powiecie. Działał w Klubie Oficerów Rezerwy (Członek Zarządu od 1960), Młodzieżowym Schronisku PTSM (kierownik), Obwodowej Komisji Wyborczej przy ZSZ nr 1 do Sejmu i Rad Narodowych, Radzie Gminy (przewodniczący), Wojewódzkiej Radzie Postępu Pedagogicznego (członek) oraz Radzie ds. Samokształcenia Kadry Kierowniczej przy ODN w Kaliszu (przewodniczący od 1984). W latach 2002-2006 był radnym Sejmiku Województwa Wielkopolskiego i przewodniczącym Komisji Statutowej. Wykonywał też mandat radnego Rady Powiatu w Ostrzeszowie IV kadencji (2010-2014) i był w tejże Radzie wiceprzewodniczącym w latach 2006-2010. Należał również do Towarzystwa Przyjaciół Ziemi Ostrzeszowskiej (członek), Ochotniczej Straży Pożarnej (członek wspierający), Stowarzyszenia Współpracy Partnerskiej „Ostrzeszów – Stuhr” (członek) oraz do Kurko-

wego Bractwa Strzeleckiego Ostrzeszów (od 1998 przewodniczący Sądu Koleżeńskiego, Członek Honorowy; 2015). Od 1990 r. pełnił funkcję prezesa w Międzyszkolnym Klubie Strzelectwa Sportowego „LOK-Baszta” w Ostrzeszowie i od 2006 r. był prezesem Stowarzyszenia „Bezpieczny Powiat”, znanego z szeregu cennych inicjatyw służących poprawie bezpieczeństwa na terenie Ostrzeszowa. Był przedstawicielem Wojewody, później Rady Powiatu w Radzie Społecznej ZZOZ w Ostrzeszowie, a także przedstawicielem Sejmiku Województwa Wielkopolskiego do Rady Społecznej Szpitala Specjalistycznego w Wolicy, przewodniczącym w Radzie Społecznej Pogotowia Ratunkowego w Kaliszu i wiceprezesem Stowarzyszenia Emerytowanych Samorządowców (Urząd MiG Ostrzeszów, Starostwo Powiatowe). A co najważniejsze z naukowego punktu widzenia, od 2016 r. był członkiem Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

Dr inż. Zbyszko Szmaj pełniąc tak wiele funkcji, był bardzo lubiany i miał bezpośredni kontakt z współpracownikami i kolegami społecznikami. Czynnie przez wiele lat uprawiał piłkę nożną w ostrzeszowskich klubach, z kolegami wywalczył awans do klasy „A”. Jako dyrektor poszerzył ofertę edukacyjną Zespołu Szkół Zawodowych przez wprowadzenie nowych kierunków i specjalności. Pod jego kierunkiem szkoła w Ostrzeszowie osiągnęła wiele sukcesów na szczeblu wojewódzkim i krajowym, rozwijał się też w niej ruch racjonalizatorski, doskonalący procesy technologiczne i podnoszący wyniki pracy. Przeprowadził gruntowną modernizację i reformę procesu dydaktyczno-wychowawczego. Za jego kierownictwa wybudowana została hala sportowa i budynek dydaktyczny, rozbudowano warsztaty oraz wyremontowano płytę boiska, wyposażono również w najnowocześniejszy sprzęt siłownię dla młodzieży i wiele pracowni. W czasie, gdy dr Szmaj sprawował urząd Burmistrza zrealizowano lub rozpoczęto w Ostrzeszowie oraz gminie wiele inwestycji, remontów i modernizacji. Do najważniejszych z nich należy zaliczyć: budowę ulicy Podmiejskiej wraz z kanalizacją, budowę drogi Siedlików-Zajączki, wykonanie kanalizacji na trasie ulic Kościuszki, Wojska Polskiego, Kąpielowej, budowę i unowocześnienie parkingów przy ul. Kaliskiej i przy Placu Stawek, zainstalowanie sygnalizacji świetlnej na skrzyżowaniach ul. Wojska Polskiego z ul. Piastowską i Kościuszki, budowę ciągu pieszo-rowerowego przy ul. 1 Maja, budowę ronda na skrzyżowaniu ul. Armii Krajowej z ul. Powstańców Wielkopolskich i ul. Kolejową, wykonanie dojazdu do cmentarza, inwestycje na terenie Szkoły Podstawowej nr 2 (blok żywieniowy z aulą i hala sportowa), rozpoczęcie budowy Szkoły Podstawowej w Szklarce Przygodzickiej, a także wykup, modernizację i adaptację budynku przy ul. Pocztovej, renowacja kwater ofiar II wojny światowej na cmentarzu oraz wiele innych prac. Mieszkańcy nie zapomną również o pracach dotyczących m.in. baszty, targowiska, stadionu i parku miejskiego. Lista tych przedsięwzięć jest bardzo obszerna i nie jest łatwo wymienić wszystkich zasług Burmistrza.

Oznaką docenienia zasług i wdzięczności za pracę są pozostawione na pamiątkę w rodzinnym domu dyplomy, podziękowania i dowody uznania. Na jednym z nich czytamy: od władz miejsko-gminnych „Dyplom pamiątkowy za udział w pracy społecznej organizowanej przez Społeczny Komitet Budowy Obiektów Kulturalnych. Dla upamiętnienia Kongresu Kultury Polskiej” (1966) oraz za zbudowanie i oddanie: Biblioteki (1969), Domu Kultury (1973), wyremontowanie zabytkowej Baszty (1974), zmodernizowanie pomieszczenia Muzeum Regionalnego (1981) oraz Kinoteatru „Piast” (1984).

Opisywana postać dała się poznać jako osoba niezwykle pracowita, zorganizowana, zaangażowana, odpowiedzialna, czuła na potrzeby środowiska jak i pojedynczych ludzi. Sprawdziła się jako dobry nauczyciel, kierownik, dyrektor, radny, burmistrz, wykładowca, pedagog i wychowawca, znakomity organizator i skuteczny motywator do działań. Świadczy też o jego dobrej pracy bardzo bogaty wykaz przyznanych, odznaczeń i medali, nadanych tytułów, dyplomów i nagród. I warto tu wymienić te otrzymane wyróżnienia: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1987), Srebrny Krzyż Zasługi (1980), Medal za Długoletnią Służbę (2010), Medal Komisji Edukacji Narodowej (1979), Krzyż Zasługi dla ZHP (1984). Pośród odznaczeń środowiskowych Zbyszko Szmaj honorowany był szczególnie przez Zjednoczenie Kurkowych Bractw Strzeleckich, uzyskując kolejno Krzyż Zasługi klasy Rycerskiej (2001), Krzyż Zasługi Klasy Oficerskiej, Krzyż Komandorski (2015), wreszcie Krzyż Komandorski z Mieczami Zjednoczenia KBS (2019). Kolejne odznaczenia, to: Medal za Zasługi dla Ligi Obrony Kraju (1980), Złoty Medal za Zasługi dla Pożarnictwa (2013), Medal Zasługi Łowieckiej (1984), Odznaczenie im. Janka Krasickiego (1989), ale także: Medal Wojewódzkiej Rady Postępu Pedagogicznego w Kaliszu (1983), Medal za Zasługi w Rozwoju Sportu Szkolnego (1991), Medal za Zasługi dla Miasta i Gminy Ostrzeszów (2014), Medal „Zasłużony dla Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego” (2019) oraz wiele innych.

Podkreślając zasługi dr. inż. Zbyszka Szmaja trzeba wymienić również licznie otrzymane odznaki i tytuły, do których należą m.in.: Złota Odznaka Zasłużony Działacz LOK (1969), Odznaka Honorowa „Za zasługi w rozwoju Województwa Poznańskiego” (1970), Złota Odznaka Ochotniczego Hufca Pracy (1978), Honorowa Odznaka Przyjaciół Harcerstwa (1980), Odznaka za Zasługi dla Województwa Kaliskiego (1982), Złota Odznaka za Zasługi dla Zakładu Doskonalenia Zawodowego (1982), Złota Odznaka Związku Nauczycielstwa Polskiego (1985), Odznaka Zasłużony Działacz Klubu Oficerów Rezerwy LOK (1987), Odznaka Zasłużony dla Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego (1987), Srebrna Odznaka Honorowa Stowarzyszenia Inżynierów Techników Leśnictwa i Drzewnictwa (1989), Honorowa Odznaka Rzemiosła (1995), Srebrna Odznaka za Zasługi dla Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (1996), Odznaka Honorowa za Zasługi dla Oświaty (2000), Odznaka Honorowa za Zasługi dla Województwa Wielkopolskiego (2004), Złota Honorowa Odznaka Przyjaciół Harcerstwa (2004), Odznaka „Przyjaciel Dziecka” (2014). Po za tym warto wymienić otrzymane tytuły, takie jak: Honorowy „Przyjaciel Ziemi Ostrzeszowskiej” (2008), Człowiek Roku 2014 tygodnika „Twój Puls Tygodnia” (2015), czy Honorowy Członek Kurkowego Bractwa Strzeleckiego w Ostrzeszowie (2015).

Sam tak licznie nagradzany dr Szmaj wysoko sobie cenił podjęte przez siebie inicjatywy uhonorowania osób i instytucji związanych z Ostrzeszowem, a zatem nadanie Honorowego Obywatelstwa Miasta i Gminy Ostrzeszów Marii Kwaśniewskiej-Maleszewskiej i płk. Janowi Malińskiemu oraz nadanie imion Muzeum Regionalnemu oraz trzem ostrzeszowskim szkołom, odsłonięcie tablicy ku czci gen. Józefa Hallera i Ignacego Mosia, współorganizacja festynu „Lata z radiem”, podpisanie umowy partnerskiej z gminą Stuhr.

Ten wielki a zarazem skromny człowiek, wzór do naśladowania, wielokrotnie pokazywał jak rzetelną, systematyczną pracą można osiągać pożądane efekty. Dlatego za swoją postawę i pracę otrzymywał nagrody, a wśród nich trzeba jeszcze wymienić: Nagrodę Ministra Oświaty i Wychowania III stopnia (1974), Nagrodę Ministra Oświaty i Wy-

chowania I stopnia (1980), Nagrodę Ministra Oświaty i Wychowania (1982), Nagrodę Przewodniczącego Rady Zakładu Doskonalenia Zawodowego w Poznaniu (1987 i 1988), Nagrodę Ministra Edukacji Narodowej II stopnia (1988), Nagrodę Kuratora Oświaty i Wychowania (1991) oraz Nagrodę Rektora Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Kaliszu III stopnia (2010).

W zasadzie Pan Doktor do końca swojego życia był osobą aktywną, chłonną wiedzy, wciąż mającą zadziwiające pomysły, energię oraz twórczy zapał. W 2013 roku zorganizował konferencję naukową „Uwarunkowania efektywnej gospodarki nieruchomościami publicznymi”, która odbiła się pozytywnym echem w Kaliszu. Jego dorobek naukowy składał się z kilku książek, około 30 artykułów o tematyce dotyczącej funkcjonowania szkolnictwa zawodowego oraz samorządu terytorialnego, bazującej na doświadczeniach własnych oraz opartych na przeprowadzonych badaniach. Był autorem opracowań i referatów, pisał recenzje książek oraz był promotorem i recenzentem całej rzeszy prac dyplomowych. Spod jego ręki wyszło wielu dobrze przygotowanych magistrów. Wymieniając dorobek warto pokazać najważniejsze książki jego autorstwa, a były to:

- * Monografia „Zespół Szkół Zawodowych nr 1 w Ostrzeszowie” (1977 i 1992);
- * Monografia Koła Łowieckiego 41 Knieja (2008);
- * Suplement monografii z okazji 60-lecia Koła Łowieckiego (2013);
- * II suplement z okazji 65-lecia Koła Łowieckiego (2018);
- * Zarządzanie przedsiębiorstwem komunalnym : wykład w programie Microsoft PowerPoint. Kalisz 2008;
- * Działalność organu wykonawczego na przykładzie Zarządu Miasta i Gminy Ostrzeszów III kadencji samorządu gminnego z perspektywy czasu : (lata 1998-2002). Kalisz 2014;
- * Transformacja społeczno-gospodarcza w południowej Wielkopolsce: doświadczenia ćwierćwiecza, red. nauk. Zbyszko Szmaj. Kalisz 2015;
- * Zarządzanie strategiczne, Izabela Rącka, Zbyszko Szmaj. Kalisz 2018.

Dr inż. Zbyszko Szmaj – zawsze uśmiechnięty, wyjątkowo ciepły i życzliwy człowiek, cieszący się powszechną sympatią – był bardzo oddany swojej rodzinie. Związek małżeński zawarł z Eugenią z domu Rogalewską w 1960 r. w Urzędzie Stanu Cywilnego Ostrzeszów (27 lutego) i w Kościele Mariackim w Krakowie (18 kwietnia). Szczęśliwa para doczekała się potomstwa, czyli córki Małgorzaty i syna Ziemisława oraz wnuków. Żona zmarła w 2012 r., a pan Zbyszko odszedł na wieczny spoczynek 1 lutego 2021 r. przeżywszy 86 lat. Wieść o śmierci szanowanego i cenionego byłego Burmistrza wywołała natychmiastową reakcję; władze miasta wydały natychmiastowe zarządzenia w sprawie żałoby na terenie Miasta i Gminy Ostrzeszów. Na znak żałoby flagi zostały przepasane kirem, a flagę przed budynkiem UMiG opuszczono do połowy masztu. Pogrzeb odbył się na cmentarzu parafialnym w Ostrzeszowie, gdzie odprowadziły Doktora tłumy ludzi.

Wzorując się maksymą „dopóty żyje człowiek, dopóki trwa pamięć o nim” warto przytoczyć wspomnienia nasuwające się po śmierci tego niezwykłego człowieka. Jak została zapamiętana taka niesamowita osobowość? Współpracownicy twierdzą, że zawsze mogli liczyć na wiedzę, radę, doświadczenie i pomoc Doktora. Był zawsze skromny i zawsze blisko ludzi. Będą korzystać z jego dorobku, ale strata związana z odejściem na zawsze jest trudna do zaakceptowania.

Jako czytelnik, regularnie przychodził do Biblioteki Akademii Kaliskiej. Był miłym, inteligentnym, uśmiechniętym i eleganckim wykładowcą, który dbał o swoich studentów i przeglądał księgozbiór, żeby wskazać im odpowiednią literaturę. Pamiętał, żeby przedłużać termin wypożyczonych książek i interesował się nowościami. Często przekazywał bibliotekarzom informacje, co można byłoby zakupić. Dzięki takim wizytom mogliśmy skorzystać z okazji i porozmawiać na różne tematy. Tacy czytelnicy to skarby, dlatego brak takiego naukowca to wielka i niepowetowana strata dla Uczelni i Biblioteki.

Studentka na kierunku zarządzanie opowiada: miałam wykłady, zajęcia i zdawałam egzaminy u dr. inż. Zbyszko Szmaja. Wyglądał na spokojnego, cierpliwego i kompetentnego wykładowcę. Ceniłam jego podejście do studenta i styl w jaki sposób przekazywał nam wiedzę. Na korytarzu Uczelni zawsze kroczył pewnym krokiem, gustownie ubrany i z pozytywnym wyrazem twarzy. Pamiętam z jaką drobiazgową, dokładnością i starannością podchodził do każdego przedmiotu jaki prowadził. Nieraz by poszerzyć wykłady o wiedzę praktyczną wracał do czasów swojego urzędowania w Ostrzeszowie, co czyniło zajęcia jeszcze o wiele ciekawsze. Wielokrotnie udawało mu się rozluźnić atmosferę panującą na sali wykładowej swoim humorem i pogodnym uśmiechem, dzięki czemu można było choć na chwilę odświeżyć umysł pochłonięty niełatwymi tematami, poruszanymi na zajęciach. Miło wrócić pamięcią do tak serdecznego wykładowcy jakim był dr inż. Zbyszko Szmaj.

BIBLIOGRAFIA

- Dokumenty i materiały rodzinne dr. inż. Zbyszko Szmaja.
RADIOŚUD.PL: <https://www.radiosud.pl/fakty/miasto-zegna-zbyszko-szmaja-18150> [dostęp: 13 IX 2021].
Akademia Kaliska: <https://akademia.kalisz.pl/zmarl-dr-zbyszko-szmaj/> [dostęp: 30 IX 2021].

Mgr Ewa Obala
(Kustosz Biblioteki Akademii Kaliskiej
im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego,
Członek Zarządu Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk)
ORCID: 0000-0003-0004-4567

wsp. Maja Żeśko
(Studentka Akademii Kaliskiej
im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego)